

KNOKKELMANDEN

Johannes V. Jensen

¹ Første Gang jeg saa hende var i Krefeld, en Vinteraften. Det er som mindes jeg et Dyr, saa blid og lidende var hun, saa forkommen og saa uendelig god. Hun hed Kate.

Vinteren ved Rhinen er ikke en Gang vinterlig – hverken Sne eller Storme eller Isgang af Søen – alt Vejr er blevet opsat paa ubestemt Tid, Sol og Vind har forladt det lave Indland. Floden ⁵ vandrer glansløst forbi, den gaar i graa Bølger som et ustandseligt Tog af Udvandrere. Ovre paa den ene Bred svajer Færgen ud for Strømmen, og paa den anden Bred bliver Staalkablet levende, det strammes og staar skælvende ned i Vandet, det bæver som en Nerve. En halv Mil oppe gaber en Buebro i det taagede Lavland som en uhyre Maalerlarve. Og rundt i den vinterøde Luft rejser sig Skorstenen ved Skorsten, hele Vildnis af Skorstene, hvorfra Røgen stille bløder. Langt, ¹⁰ langt ude staar en milehøj Pinje af Røg, det er over Essens Kanonværksteder.

Et raslende Sekundærtog bragte mig til Krefeld, just som alle Dampfløjter peb Fyraften, og Fabriksarbejderne i Tusindvis spyedes ud fra Værkstederne. Gaderne i Krefeld laa med kold og leret Søle. Lygterne var tændt men lyste ikke endnu. Da jeg senere paa Aftenen vandrede om i den sørgelige By, saa jeg to blaa hvide Buelamper over en Port og en grøn Ildskrift: Varieté. Der ¹⁵ gik jeg ind.

Bortset fra de tyske Uundværligheder, Dumme Peter og den tykke Mand, der ikke kan synge (man maa smigre de Indfødte), var Forestillingen af ganske international Natur. En fransk Sangerinde optraadte, to amerikanske Knock-about, en russisk Atlet m.m. Og alle disse trætte Fabriksslaver paa Tilskuerpladsen havde godt af hvad de saa og hørte, det lysnede i deres grove ²⁰ Ansigter. De havde tilbragt Dagen mellem Maskinernes Klør, de kom ude fra dette elendige Land, der endogsaa er forladt af den klassiske Vinter, af Sneen, og Juleroserne og Barn Jesus; hvert eneste skikkeligt Trampedyr havde Træk i Ansigtet af klæg Socialisme og af den allerbilligste kradsende Gudsfor nægtelse ... Kampen for Livet uden ny Tro! Hvor var Hjærnerne øde der, hvor trængte disse arme Munde til at klage! Hvilken knusende Sjælenød! Et sort og ²⁵ gabende Hul – aldrig var Verden saa forladt!

Hen paa Aftenen optraadte Kate. Hun var i Grunden kun Nummer to i Ensemblet, hun assisterede en musikalsk Klown. Men *han* gjorde Lykke paa Grund af sin gyselige Magerhed, sine Fødders enorme Længde og sin Hæshed; han var hæs som en Dødning. Kate dansede, hun var i blaa Silketrikots, hendes runde Ben rystede af Kulde ... og af Skræk. Paa Armene havde hun ³⁰ blaa Pletter efter Prygl, hun havde faaet i Kulissen. Hun var af den Slags smukke Børn, der har græmmet sig fra de var smaa, der er bleven smidt omkring med. Kate havde født et Par Gange, kunde man se, men Moder glæden var bleven hende nægtet. Og dog smilede hun sødt og pigeagtigt; der var en Glorie om hendes Person. Som hun dansede der til den raa Knokkelmands Musik, var hun en Aabenbaring af det eneste rige og fine i Verden.

³⁵ Klownen steg ned fra sin Pæl, hvor han havde siddet som en Abe med begge Ben lagt om Nakken og spillet, mens Kate dansede. Han væbnede sig med et nyt Instrument, en Slags Luth, der kun havde een Stræng. Nu fulgte den Duet, som jeg aldrig siden har kunnet glemme. Kate stod ganske stille paa Tærerne og sang. Det var en lille gammeldags engelsk Vise, sunget med et smærteligt Skælmeri. Og rundt om hende, der sang, skrævede Benraden med sin brystne Luth, ⁴⁰ Strængen gav et Kvæk nu og da som en Kno mod en Kiste, og selv frembragte han et Omkvæd, et bredt, rustent Bræg – Mma!

Det lød forunderligt stærkt, Kates fine sværmeriske Sang og dette Mma, der var saa rystende musikalsk og saa ondt.

Mma!

⁴⁵ Alle Tilskuerne sad stille. Og da den sære Tvesang deroppe var forbi, havde alle de umælen-

de Munde klaget! Jeg saa dem sukke, saa at Skuldrene løftede sig, jeg saa paa deres Øjne, at en Smærte var gaaet lægende gennem deres Sind.

II

Anden Gang jeg saa Kate var i London nogle Maaneder efter. Det var endnu den samme Vinter, men i London glemte jeg den, fordi jeg dér glemte alting.

⁵⁰ Jeg boede i Stamford Street, Værelserne i Stuen var lejet ud til enligboende Kvinder; naar jeg kom hjem om Aftenen – Regnvejr og Søle var det altid – kendte jeg mine Medlogerende i Gaden, de stod dyngvaade og fortvivlede. De vinkede svagt i Mørket, og sommetider hørte jeg dem græde under Sjalet, tørt og kvalfuldt som Børn, der er bleven borte.

Mit Værelse vendte ud til et Tømmeroplag, og her gik der hver Nat en stor sort Pladshund. ⁵⁵ Den truede og gnrrede troligt hele Natten. Naar jeg var henne og se ned, stod den gærne foran Porten paa alle fire stride Ben og med Børsterne rejst. Lyden af Støvlesinker mod Flisen udenfor i den sene Nat fik den til at tie paa en ondartet Maade. Den var som en Fortætning af Nat og af Søvnløshed. Den stod stille Timer i Træk som en sort og farlig Sprængkraft dernede. Hvor var der Ondskab og Kval i denne Vaagen af en vild Hund! Jeg smed i Nattens Stilhed Brænde ned ⁶⁰ paa den, naar den knurrede, og mens Byen London murrede i Søvn, *hørte* jeg, hvor Hunden blev tavs, mens den splittede Træstykkerne til Spaaner i sine fraadende Tænder.

Hvad jeg mindes fra den Gang er Mørket i London. Jeg saa kun Byen belyst en eneste Gang, og da lignede den en By, Vandet er sunken fra; Husene var sorte af Slam og sribet som efter en aarelang Oversvømmelse.

⁶⁵ Naar jeg gik ned ad Trapperne, stod der undertiden en Dør aaben til et Værelse paa anden Sal, og der saa jeg en gammel Mand ligge i Sengen. Det var en forhenværende Sømmand, tænkte jeg mig, der havde lejet sig ind for sine sidste Midler. Han laa altid proper og kraftesløs med sit graa Hoved paa Pudsen; Hænderne, hvorpaa der var tatoveret Ankere og Bogstaver, havde han foldet taknemligt foran sig paa Dynen. For hver Dag der gik, saa jeg, hvor *han* var bjærget, hvor ⁷⁰ underfundigt og komfortabelt han laa der og døde.

Men hver Aften, hver Aften, naar jeg kom hjem og ledte efter Nøglen i min Lomme, hørte jeg en sagte Piben ud fra Nøglehullet i min Dør, en hørilig Træk af Tomheden derinde.

Jeg lyttede. Hør hvor det sang utydeligt og bange. Den Dør skulde jeg alene aabne, inde i den forfærdelige Stue ventede en Ensomhed, som jeg alene havde Nøglen til.

⁷⁵ Det er bleven til en Myte i min Erindring altsammen – Hunden og Sømmanden, Knokkelmanden og Kate. Hende fik jeg at se igen. Jeg faldt en Aften ind i en Varieté, hvor hun og Knokkelmanden optraadte. De havde ikke forandret sig en Smule, de gav nøjagtig de samme Numre som den Aften i Krefeld.

Men da jeg nu hørte Tvesangen igen, Kates lille smærtelig skælmske Vise og den skindmagre ⁸⁰ Abes dybe, musikalske Ravnensang, da slog det mig, at det var en Livets og Dødens Duet, jeg hørte. Ak ja, Kate, den fine og mishandlede Kvinde, der smilede og sang, saa at alt blev ømt og gyldent – og saa denne Satan med det sminkede Kranium, der er musikalsk, der har Talent, Manden som hele sit Liv igennem slaar og knuser og ødelægger! Jo, Kates skære Stemme vakte alle Længsler, og den rustne Bas rundt om hende manede grinende ... Mma!

⁸⁵ En Dag, da jeg kom ned ad Trapperne, stod Døren ind til Sømmanden igen aaben. Lagnet var slaaet pynteligt op over hans Ansigt, Formen af Hovedet kunde skelnes. Han var død. Med ham døde Bevidstheden om saa og saa mange Kryds rundt Kap det gode Haab. Med ham sluktes Erindringen om den og den Dravat i Spanskesøen – Glimt af Dovers Klidtklint – fulde Fregatsejl under Sydamerikas Kyst, Sorgtider og Letsind. Med ham døde Mindet om en Ring af Mennesker, troløse Folk og lystige Folk ... Havnestæders ubarmhjærtige Piger ... hvide Veninder ... ⁹⁰ kanelbrune Kvinder i Batavia.

Mma! Mma!